Iš 115 titnago radinių 36 rasti upėje, 79 – krantuose kastuose šurfuose. Netaisyklingi skaldytiniai nuoskaloms buvo 2 (3:16 pav.), dirbinių – 19, skelčių – 6, kiti buvo nuoskalos ir skeveldros. Antgaliai labai įvairūs. Rasti 2 rombiniai bifasiniai, būdingi šukinės–duobelinės keramikos kultūros tradicijai (3:7, 9 pav.), 1 širdinis – neolito laikotarpio (3:15 pav.), dar 1 buvo nuoskalinis, retušuotu 1 šonu, greičiausiai bronzos amžiaus (3:8 pav.). Upės dugne rasta romėnišku periodu datuojama bronzinė apyrankė (3:17 pav.) ir didžiulis geležinis skiltuvas, greičiausiai jau naujųjų laikų dirbinys (3:18 pav.). Keramikos iš upės daug, šukės puikiai išlikusios, nors kai kurios gerokai eroduotos. Subneolitinės keramikos su kriauklių priemaišomis rasta 1 ir 4 sankaupose (1 pav.). Sankaupoje 4 rastos kelios labai puošnaus ankstyvojo bronzos amžiaus Lubano tipo keramikos indo, žinomo jau iš 2019 m. nardymų, šukės. Kita keramika – su stambiomis granito priemaišomis, lygiu, brūkšniuotu ar grublėtu paviršiais, vėlyvojo bronzos ir geležies amžių. Ir upėje, ir šurfuose krante buvo daug apžiestos keramikos.

2020 m. radiniai kartu su anksčiau rastaisiais puikiai iliustruoja, kad Žeimenos ištakose virė gyvenimas nuo mezolito iki pat mūsų dienų. Ši vieta visais laikais buvusi labai patogi stacionariai žvejybai.

Kaltanėnai Old Settlement

In 2020, a field evaluation was conducted at Kaltanėnai Old Settlement and Hillfort (Švenčionys District, East Lithuania). A roughly 330 m long section (3740 m^2) of the riverbed was visually surveyed, 16 boreholes were made to a depth of 1–3 m in the river and on dry land, and 6 1x1 m test pits (a total of 6 m^2) were excavated on both banks of the Žeimena (Fig. 1). 382 finds from various ages were collected in the river and on its banks: 138 pottery, 122 bone – horn, 115 flint, 5 metal, 2 wood, and 1 glass (Figs. 2, 3). In addition, the position of 21 wooden stakes was identified on the riverbed. A hitherto unnoticed fishing fence made of wooden stakes and dating to 133–403 cal AD was discovered (Fig. 2). Based on the boreholes it was determined that the archaeological layer in the river pool consists of a layer, up to 90 cm thick, of detrital sapropel and silty sand that contains shell fragments and pieces of wood. The test pits excavated on dry land confirmed that both Lake Žeimenys sources of the Žeimena were inhabited during various periods from the Stone Age to the Modern Era. This location was always very convenient for stationary fishing. A 15–20 cm thick unstratified archaeological layer: peat or peaty sand, has survived on both banks.

Gytis Piličiauskas,
Kęstutis Peseckas, Rokas Vengalis,
Ieva Černiūtė

Mijaugonių senovės gyvenvietė

2020 m. LII archeologai, įgyvendinant LLDJ projektą, žvalgė Elektrėnų ir Kaišiadorių rajonus kertančią 23 km ilgio atkarpą tarp Dauginavos ir Zelvės kaimų. Mechanizuotai nukasant paviršinį dirvožemio sluoksnį Mijaugonių kaimo teritorijoje (Elektrėnų sav., Kietaviškių sen.), pastebėtas senovės gyvenvietės archeologinis sluoksnis. Apie 30 m ilgio ir 8 m pločio ruože gelsvo smėlio įžemio fone išryškėjo tamsaus degėsingo smėlio dėmė, kurios paviršiuje aptikta keliolika lipdytinės keramikos brūkšniuotu paviršiumi šukių, nuo karščio skilusių akmenų, degėsių. Detaliai ištirtas statybvietės darbų zonoje esantis archeologinis sluoksnis.

1 pav. Mijaugonių senovės gyvenvietės tyrimų planas. Perkasos pažymėtos raudonai, dujotiekio ašis – juoda linija. G. Piličiausko brėž.

Fig. 1. Excavation plan of the Mijaugonys settlement. The trenches are marked in red; the axis of the gas pipeline in black.

Mijaugonių senovės gyvenvietė yra smėlingoje lygumoje, H_{abs} 107,50–108,00 m, toli nuo didesnių vandens šaltinių, 400 m nuo Prakusos upelio, jo dešiniajame krante, 175 m į P nuo bevardžio Prakusos dešiniojo intako, 50 m į Š nuo greitkelio Vilnius–Kaunas, ariamame lauke (N6073220, E540127) (1 pav.). Dujotiekio statybvietėje ištirtas 23x8 m (256 m^2) dydžio plotas, suskaidytas į 8 perkasas. Archeologinį sluoksnį sudarė tamsiai pilkas degėsingas smulkus smėlis, vietomis iki 20 cm storio, kai kur suplonėjęs ar net visas suartas. Detalieji tyrimai atlikti prieš tai mechanizuotai nuėmus armens sluoksnį, o ištirtas plotas apėmė visą išlikusį nesuarto archeologinio sluoksnio arealą. Visas archeologinis sluoksnis išsijotas per 5 mm akies sietus. Užfiksuotos ir ištirtos 3 įgilintos struktūros.

Surinkti 343 archeologiniai radiniai: 331 keramikos, 9 titnago, 2 stiklo. Gyvūnų kaulų neišliko. Pagal keramikos radinius atrodo, kad gyvenvietė greičiausiai buvo trumpalaikė ir didžioji dalis radinių yra vieno laikotarpio. Dauguma šukių buvo smulkios, pasitaikė vos keletas pakraštėlių ar ornamentuotų fragmentų. Molis liesintas stambiai grūsto granito priemaišomis, sienelės plonos – 5–8 mm. Paviršiai neryškiai brūkšniuoti įvairiomis kryptimis. Pakraštėliai aptikti vos keli, iš jų galima spręsti, kad puodų kakliukai buvo labai nežymiai atlenkti į išorę. Išskirtinis puošybos bruožas – lygiagretūs trikampio skerspjūvio voleliai (2:1–3, 5, 10 pav.). Keramikos, puoštos tokiais voleliais, iki šiol aptikta keliose vietose: Grabijoluose (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 113), Vilniaus Pilies kalne (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 161), Kakliniškėse 3 (žr. p. 75–82), tačiau visur tik pavienės šukės. Taip pat aptiktos 2 šukės, ornamentuotos horizontaliomis linijomis ir bangelių ornamentais (2: 11, 12 pav.), bei 1 šukė su susikertančių linijų ornamentu (2:13 pav.). Pagal sudegusio lazdyno riešuto kevalo iš struktūros 1 AMS ^{14}C datą, keramikos radinius galima datuoti VIII–IV a. pr. Kr. Visgi abejonių kelia dvi šukės su horizontalių linijų ir bangelių ornamentu –

minėtam laikotarpiui toks ornamentas nebūdingas. Galbūt šias šukes galima sieti su kita sudegusio lazdyno riešuto kevalo data iš struktūros 2 ^{14}C – XI–XII a.

Titnago aptikti tik 9 vienetai – smulkios, pilkos, skaidrios nuoskalos. Svarbus radinys – suploto rutulio formos mėlyno skaidraus stiklo karolis, puoštas aplink einančiu baltos spalvos zigzagu (2:16 pav.). Tai itin retas dirbinys Lietuvoje. Labai panašių karolių aptikta tik Bajorų kapinyne, kur jie datuoti vėlyvuoju bronzos amžiumi (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 181–191). Šį laikotarpį nurodo ir minėta struktūros 1 data VIII–IV a. pr. Kr.

Iš perkasos 4 archeologinio sluoksnio ir visų įgilintų struktūrų užpildų paimti 4 grunto mėginiai (iš viso 80 l) makrobotaninei analizei. Kultūrinių augalų liekanų neaptikta.

2 pav. Mijaugonių senovės gyvenvietės radiniai: 1–15 – keramika; 16 – karolis. R. Vengalio nuotr.

Fig. 2. Finds from the Mijaugonys settlement: 1–15 – pottery sherds; 16 – a bead.

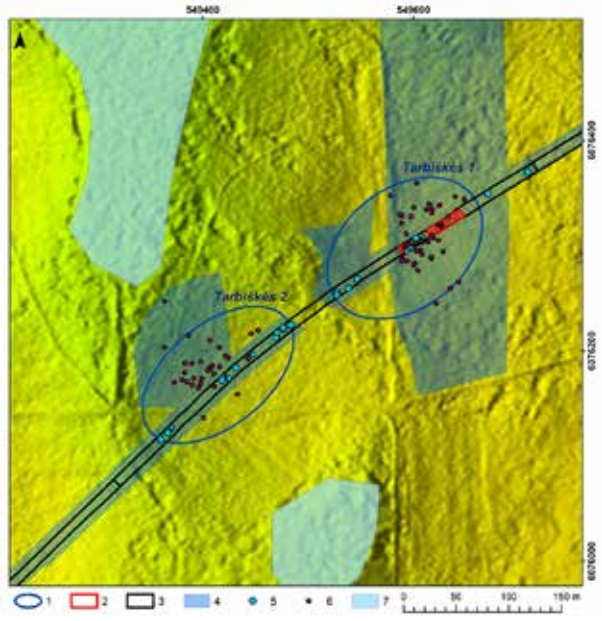
Mijaugonių senovės gyvenvietė buvo įkurta pačioje bronzos amžiaus pabaigoje toli nuo didesnių vandens telkinių, lygiame reljefe. Pastatų liekanų nepastebėta, archeologinis sluoksnis plonas, radinių negausu, tad tai galėjusi būti kokios nors specifinės veiklos stovykla toliau nuo pagrindinės gyvenvietės. Tokių archeologinių vietovių neįmanoma surasti taikant nuspėjamąjį modeliavimą, todėl Mijaugonių atvejis demonstruoja, kokie svarbūs ir naudingi tinkamai atliekami žvalgymai dideliuose infrastruktūros plėtros projektuose.

The Mijaugonys settlement

In the course of the GIPL project in 2020, an archaeological layer was discovered during the mechanized removal of topsoil within the boundaries of the Mijaugonys village (in the Elektrėnai municipality), indicating the presence of an ancient settlement. The settlement was located on a sandy plain, far from large water bodies. An area of 256 m^2 was excavated

(Fig. 1). The uppermost ploughed layer was mechanically removed prior to comprehensive excavation, and the entire excavated archaeological deposit was passed through a 5 mm sieve. The archaeological deposit consisted of a 20 cm layer of fine, dark-grey sand with evidence of burning. A total of 343 archaeological finds were collected: 331 pottery sherds; 9 pieces of flint; and 2 pieces of glass. A distinguishing type of pottery decoration was identified – parallel raised bands, triangular in profile (Fig. 2:1–3; 5; 10). A flattened round bead made of transparent blue glass discovered at the site was typologically dated to the Late Bronze Age (Fig. 2:16). Structure 1 was dated to the same period: 8th–4th century BC. The cuts of three features of unknown function were identified, with no evidence of buildings. The site could have been used for a specific activity some distance away from the main settlement.

1 pav. Tarbiškių senovės gyvenviečių situacija ir atlikti tyrimai: 1 – preliminarios senovės gyvenviečių ribos; 2 – detaliųjų tyrimų plotai; 3 – mechanizuotai šalinant paviršinį sluoksnį žvalgyti plotai; 4 – vizualinių paviršiaus žvalgymų plotai; 5 – žvalgymų metu fiksuotos įgilintos struktūros; 6 – paviršiuje surinkti radiniai; 7 – spėjami senieji ežerai. R. Vengalio brėž.

Fig. 1. The location of the ancient Tarbiškės settlements and the excavation area: 1 – preliminary boundaries of ancient settlements; 2 – areas of comprehensive excavation; 3 – areas surveyed during mechanized removal of topsoil; 4 – areas of visual surface survey; 5 – features identified in test pits; 6 – surface finds; 7 – possible ancient lake beds.

Gytis Piličiauskas,
Rokas Vengalis, Karolis Minkevičius,
Algirdas Kalinauskas

Tarbiškių gyvenvietės

2020 m. LLDJ dujotiekio statybos darbai kirto Tarbiškių kaimo (Elektrėnų sav., Vievio sen.) teritoriją, kurioje 2015 ir 2020 m. žvalgymų metu R. Vengalis ir G. Piličiauskas (LII) aptiko senovės gyvenviečių požymių (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 463–464). Suprojektuotas dujotiekis šias gyvenvietes būtų stipriai pažeidęs, todėl išlikusio nesuarto archeologinio sluoksnio vietose atlikti detalieji tyrimai.

Tarbiškių senovės gyvenvietė 1 yra apie 160 m skersmens smėlingoje aukštumėlėje, kuri tik vos iškilusi drėgnesniuose padurpėjusiuose laukuose. Aukštumėlė yra apie 200 m į R nuo buvusio jau uždurpėjusio ežero kranto, H_{abs} 123,00 m. Tarbiškių senovės gyvenvietė 2 yra išraiškingesnėje apie 230 m skersmens aukštumėlėje, prie pat buvusio ežero P galo, H_{abs} 120,00 m (1, 2 pav.).

2020 m. Tarbiškėse archeologiniai tyrimai vyko keliais etapais: vizualiniai paviršiaus žvalgymai, žvalgymai metalo detektoriumi, gręžiniai ir kasiniai; detalieji tyrimai; žvalgymai mechanizuotai nuimant paviršinį sluoksnį.